

Løgnaktige spådomme

Tron Øgrims bok med det lange navnet, «løgnaktige spådommer om datarevolusjonen, verden, norge og deg! hilsen til en generasjon av kvikksølv!», fortjener å bli lest og diskutert. Men etter min mening er Øgrim for lettvtint når det gjelder konsekvensene for kvinnens stilling; hjemme og i arbeidslivet.

Av SIRI JENSEN

MEG gir boka mange tanker, og den gjør meg optimistisk. Ikke fordi jeg er enig i alt som står der, men fordi han argumenterer overbevisende for at vi står overfor store forandringer i samfunnets organisering, drevet fram av den teknologiske revolusjonen, eller rettere sagt når menneskene i masseomfang tar den nye teknologien i bruk.

Dette er viktig for alle som slåss for å forandre verden. Når utviklinga fører med seg oppbrudd og forandring, åpner det for nye tanker. Uansett om styrkeforholda er slik at det nye i stor grad brukes mot folk. Endringene åpner et rom for å diskutere framtida, produksjon, organisering, forholdet mellom folk, på andre premisser enn de som i dag ligger som betongklosser over fantasi og skaperevne. Og det åpner for organisering og krav som peker framover, midt oppi alle de defensive kamperne.

Jeg blir optimistisk fordi jeg ser en fruktbar innfallsvinkel til å diskutere et helt annet samfunn med mange folk, i fagbevegelsen, kvinnebevegelsen, miljøbevegelsen etc. på en konkret måte. Jeg synes sjøl at jeg i dag ofte mangler et levende språk for å gjøre dette uten å henfalle til klisjeer. Jeg er enig med Øgrim i hans (kjetterske?) påstand om at «Hovedsaka er ikke i første omgang (og kanskje ikke en gang i siste omgang!) diskusjonen om du kan eller ikke bruke NAVN på et samfunn, men om samfunnsmodellen er mulig og nyttig.»

Øgrim skriver om mange spørsmål jeg i liten grad har greie på, så jeg vil ta opp diskusjonen om boka i en ende jeg vet noe om. Jeg mener at Øgrim er for lettvtint når det gjelder konsekvensene for kvinnene. Han undervurderer kvinneundertrykkinga og hvordan den er innvevd i samfunnet.

Feilaktig om arbeidsdelinga

Øgrim skriver som om et viktig grunnlag for arbeidsdelinga mellom kvinner og menn i dag ligger i menns fysiske styrke, og beskriver hvordan arbeidet i framtida ikke vil bli avhengig av fysisk styrke.

Men fysisk styrke er ikke noe avgjørende i arbeidsdelinga i dag heller. Mye kvinnearbeid er svært tungt (som å løfte på eldre og syke, kvinner har tungt kroppsarbeid i mange tredje verden land).

Arbeidsdelinga er i mye større grad et resultat av hva som historisk ble sett på som kvinnearbeid og arbeidsgivernes behov for billig arbeidskraft, billig fordi kvinnene til dels var og er forsørgt gjennom sin plass og oppgaver i familien. Staten ønsket for eksempel helt fra starten kvinner i telegrafvesenet som en bevisst politikk for å spare

lønskostnader. Oppgavene i familien spilte og spiller fortsatt en viktigere rolle enn type arbeid.

Det blir derfor viktig å se på hva utviklinga av teknologien vil bety for familieorganiseringa. Umiddelbart tenker jeg at dette ikke er entydig. Mer «fjernarbeid», eller altså at flere kan jobbe hjemme, kan gjøre mange jobber mer tilgjengelige for kvinner. Men det kan også virke i retning av å binde kvinnene tettere til familien, ved å holde kvinner hjemme.

Tilbake til hjemmet?

Tidligere undersøkelser viste at det var kvalitativ forskjell på kvinners og menns hjemmearbeid. For kvinner dreide det seg i stor grad om stressende rutinearbeid forstyrret av barn og husoppgaver. Slike oppgaver vil trolig i framtida bli betalt etter stykkprissystem for nettopp å sikre at kvinnene ikke gjør husarbeidet innimellom. For eksempel ulike former for jobbing på telefon betalt for antall ekspederte samtaler. Mens menn stort sett har friere stillinger – og ikke hovedansvar for hus og unger.

Større mulighet for å handle og ordne ting hjemmefra ved hjelp av nettet kan også lett virke i samme retning.

Samtidig er det sjølsagt også en fordel å slippe å slepe rundt i butikker med unger eller stress innom offentlige kontorer i eller etter arbeidstid. Men hvis dette brukes til å binde kvinner nærmere til hjemmet, brukes nye muligheter til å fastlåse gamle strukturer.

I et samfunn der det er mulig å spore på månen, blir hus fortsatt rengjørt på den gamle måten. Hittil har det ikke vært nok fortjeneste i å prioritere husarbeidets teknologi. Vil dette endre seg? Hittil ser det ut til at det er trenden med hushjelper – særlig fra tredje verden eller Øst-Europa som dominerer over teknologiske løsninger.

Den største biten til far

Menns makt over kvinner og over fordeling av ressursene i familien er også viktig. Øgrim skriver om at mannen tidligere fikk mest mat i arbeiderfamilier, og framstiller det som utelukkende rasjonelt begrunnet – familien var avhengig av ham. Men svært mange arbeiderfamilier var også helt avhengig, mange enda mer avhengige, av mor – uten at det ga henne mer mat.

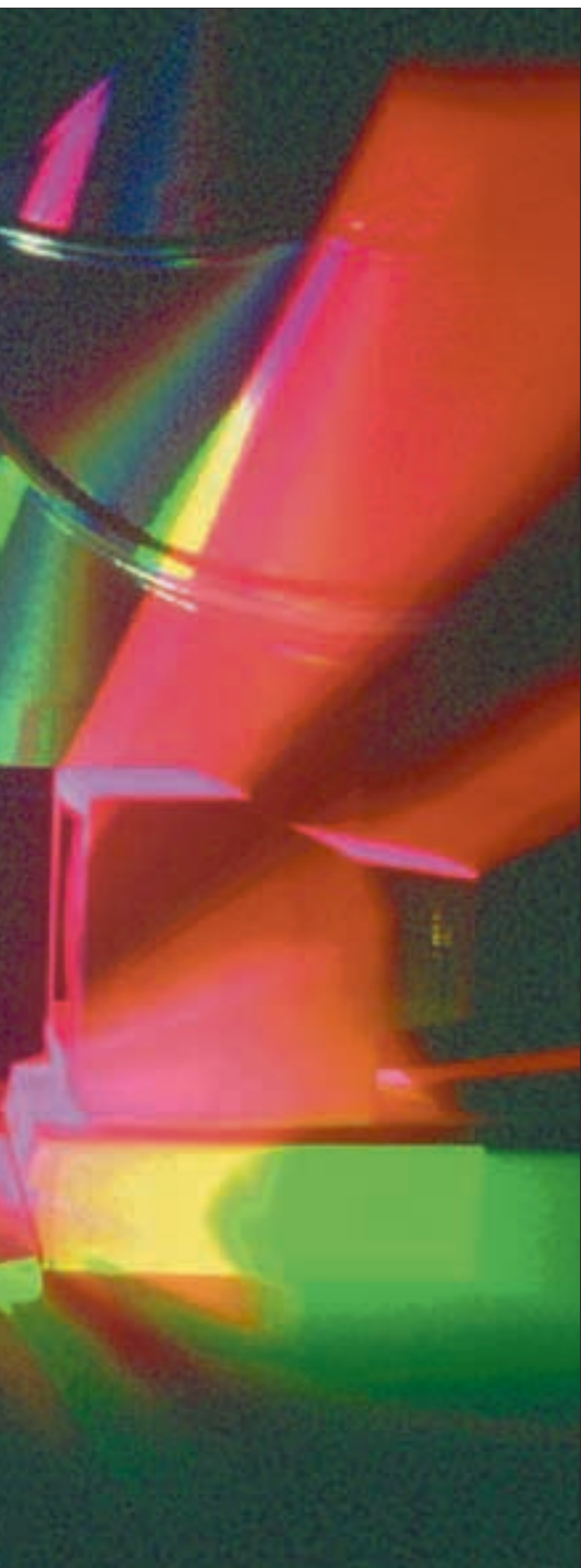
Øgrim skriver: «Altså: Kontroll over kvinner blei uthula av: Maskiner – nytt arbeidsmarked – kvinnejobber – kvinnekunnskap». Men han skriver ikke om mekanismene som gjør at kontrollen blir ført videre på nye måter, og hvordan kvinner fortsatt i snitt bare har 57 prosent av menns inntekt.

Det er riktig at kvinner dominerer på de laveste utdanningsnivåene. Øgrim skriver at de eter seg oppover, og det er mulig at han har rett. Samtidig er det fullt mulig at det parallelt skjer en forskyvning av prestisje og fortjenestemu-

Tron Øgrims spådommer om kvinner og data er interessante, men ikke helt sannsynlige, skriver Siri Jensen.

er om kvinner og data?

Illustrasjonsfoto: NTB

ligheter til andre «utdanningsveier», opplæring direkte i bedriftene etc. Det er ikke gitt at maktforholda mellom kjønnene endres så lett.

Sjefsjobber

Øgrim skriver at kvinner vil bli sjef i Stat og Kommune (S&K), og deretter headtuntet av Det Pirate Næringsliv (DPN) når de trenger sjefer med kontakter i S&K – og billigere sjefer. Det første er jeg usikker på – der tror jeg i første omgang privatiseringskåte sjefer med erfaring fra fellesprosjekter mellom det offentlig og det privat vil stå høyere i kurs, mens kvinnene blir igjen og bestyrer det ulønnsomme offentlige boet. Det andre argumentet – billigere sjefer – har jeg mer tro på, men eventuelt mer på mellomplanet.

I det hele tatt er det viktig å se på kvinners stilling i forhold til teknologien samtidig med at en ser på nedskjæringer og privatisering i offentlig sektor. Kommunal fattigdom innebærer blant annet at kommunene stort sett henger langt etter i datautviklingen, og at kvinnene bare i begrenset grad får tilgang på IT-erfaringer på jobben. (Samtidig er det viktig å jobbe med hvordan ny teknologi og framfor alt

Den utviklinga som Øgrim beskriver kan i beste fall skape ei tid da det er større muligheter til å slåss for forandring, før kapitalismen på nytt sikrer at kvinneundertrykket blir videreført i nye former

Deling etter kjønn

Øgrim spør om vi tror «noen vil insistere på å sjekke at du har flat brystkasse med hår på» for ulike framtidsgjober. Ja, jeg tror faktisk at det vil bli lagt ned mye arbeid i å sikre seg kunnskap om hvilket kjønn søkere til ulike jobber har. Hele samfunnsordninga er basert på kvinners underordning under menn, og menn sjøl vil være aktive i å sikre at det fortsetter. Eksempel: På en arbeidsplass der nye kvinnelige fagarbeidergrupper fikk fagarbeiderlønn, kom de mannlige fagarbeiderne med nye begrunnelser for at de skulle ha høyere lønn enn kvinnene. De krevde plutselig ulempefylligg. Maktforholdet skulle opprettholdes.

En ting er at bilder vil følge navn. Med mulighetene som vil finnes for å jukse med identitet, vil trolig ID-systemer bli mer utbredt. Det er ikke tilfeldig at den eneste opplysning som er lett for alle å finne ut av et personnummer, er om vedkommende er mann eller kvinner (ender på like eller ulike tall). En annen ting er at det i framtida trolig vil være mulig å lage mange slags morsomme aksjoner der kvinner «fremstår» som menn. Men det er ikke det samme som at kjønn blir likegyldig.

Jeg er altså ikke overbevist om at det i framtidens arbeids- og informasjonsmarked vil bli helt umulig å dele opp folk etter kjønn. Kvinneundertrykket vil ha mange måter å overleve på.

Store forandringer

Jeg mener ikke med dette å slå fast at kvinner er undertrykt, det er det ikke noe å gjøre med og det vil aldri endre seg. Jeg tror at framtida vil skape an-

dre betingelser, men jeg er helt sikker på at hvis vi undervurderer hvor grunnleggende kvinneundertrykket er integrert i samfunnsystemet, så blir det ingen avgjørende endring av kvinners stilling.

Gro Hagemann skriver i boka «Kjønn og industrialisering» om endringer i forholdet mellom kjønnene i tida rundt 1900: «Omkring århundreskiftet fulgte en periode med krise for denne formaliserte kjønnsordenen. I noen tiår var situasjonen preget av mer flytende kjønnskiler, av større konkurranse og av konflikter mellom kjønnene. Disse årene framstår som et vannskille, en periode da kjønnsordenen selv var oppe på historiens dagsorden...»

Jeg har sjøl skrevet om denne tida i forbindelse med historien til grafiske kvinner: «Den økonomiske moderniseringsprosessen utfordret den etablerte orden. Mange håndverksfag opplevde en feminisering i disse årene. Antallet kvinnelige lønnsarbeidere økte, og også ugiftet kvinner fra kondisjonerte klasser tok lønnsarbeid.

1870-80 åra var en tid for feministiske ideer, og det vokste fram en politisk kvinnebevegelse. Norsk Kvinnesaksforening ble stiftet i 1884, og kampen for kvinnestemmeretten ble en sentral sak. Gro Hagemann skriver i boka «Kjønn og industrialisering» om hvordan arbeidsdeling mellom kjønnene i arbeidslivet for 1890 var eksplisitt knytta til kjønn, med laugsorganisering som utelukket kvinner og særregulativer i staten som begrensa kvinners muligheter. Lovgivningen diskriminerte kvinner, satte dem utenfor det politiske systemet og begrenset mulighetene for økonomisk aktivitet.

Gro Hagemann skriver videre om resultatet av denne perioden: «Resultatet ble et arbeidsliv der kjønn tilsynelatende var mer irrelevant. Men under overflaten skjulte det seg fortsatt hierarkier og normsystemer som definerte kjønnene som sosialt ulike. Den formaliserte diskrimineringa forsvant, men det kom ikke til å oppløse de gamle kjønnsforskjellene. Arbeidsdeling mellom kjønnene var fortsatt rigid, og kvinners og menns arbeid ble fortsatt ulikt verdsett. Forskjellen besto i at den nye kjønnsorden i større grad var forankret i arbeidslivets egen struktur.»

Nye muligheter

Jeg tenker meg at den utviklinga som Øgrim beskriver i beste fall kan skape ei tid da det er større muligheter for å slåss for forandring, før kapitalismen på nytt sikrer at kvinneundertrykket blir videreført i nye former. En tid da linja, organiseringa og ideene spiller en uforholdsmessig stor rolle. Dette er en utfordring til kvinnebevegelsen – og til revolusjonære og kommunister. Det er spennende når Øgrim siterer Abdullah Ocalan, lederen for Kurdistans Arbeiderparti (PKK), som sier i et intervju med Erling Folkvord at kan kunne tenke seg at det største spørsmålet i det 21. århundre ble kampen for full kvinnefrigjøring.

Jeg tror ikke utviklingsoptimistiske skildringer av kvinners framtidige rolle på nettet alene kan mobilisere. Jeg tror at grunnlaget for virkelig bevegelse blant kvinnene fortsatt vil være motsetningen mellom på den ene siden kvinners faktiske rolle i arbeid og samfunn og de nye mulighetene, og på den andre siden videreføringa av den

I et samfunn der det er mulig å spære på månen, blir fortsatt hus ren gjort på den gamle måten

eldgamle kvinneundertrykket i stadig nye former. Full jobb, men ikke en lønn å leve av. Fullt ansvar på jobben, men fortsatt hovedansvar hjemme. Formell frihet, men omfattende kontroll av kvinners kropp. Ny teknologi, men eldgammelt husarbeid. Og at i denne motsetningen vil kvinner over hele verden og i ulike samfunn kunne kjenne seg igjen og finne en felles plattform.

Smake på pæra

Tron Øgrim benytter enhver anledning til å oppfordre kvinner, arbeidere etc. til å komme seg på nettet. Jeg er helt enig i at det er viktig å smake på pæra. Bruk av internett gir mer ideer om hva det kan brukes til, hvilke forandringer som er i vente og hva som skjer med folk.

Samtidig tror jeg dette er viktig å organisere. Tilgang og bruk må ikke være avhengig av at alle har råd til utstyr eller tilgang på hjelp når det skjærer seg. Det tar tid, og du trenger hjelp. Og ikke minst for kvinner er tid hjemme til å sitte og leke og fikle en begrensa ressurs.

Det er nødvendig å prioritere kampen for enkel og gratis tilgang, på bibliotekene, på skolene – dette kan eventuelt bli åpne sentre i bydelene. Dette må ikke bli et tilbud bare til de mest interesserte. Ellers kan tenke seg andre typer krav, som Pcer til eneforsorgere og dataopplæring og internett-tilknytning for kontorfullmektigere og sekretærer framfor sjefene.

I forbindelse med «Kvinner på tvers» sine hjemmesider har vi veldig gode erfaringer med å lage dem på dugnad. (Vi er så heldige å få låne et datarom med mange maskiner). Flere kvinner tør å prøve seg, og vi kan finne ut av nye ting sammen. Dette krever helst flere maskiner, men det finnes en del steder. Det går også an å tenke seg data-partier, der en kan samle seg hos folk som har maskin. Praktisk prøving kan kombineres med diskusjon om hva som er i ferd med å skje – og hvordan vi vil ha det.

Det er mye snakk om at det er få jenter på nettet. Øgrim skriver at det i USA er 10 prosent kvinner blant internettbrukerne, i Norge kanskje 30 prosent. Hvis det siste stemmer, så er det først og fremst ganske mye. Uansett er det bare disse jentene som kan få andre med seg. Klassekampen kan bidra til å gjøre dem synlige.

Siri Jensen er faglig leder i AKP og representanter Kvinnefronten i Kvinner på tvers.

BØKER

Tron Øgrim: **Øknaktige spådommer om datarevolusjonen, verden, norge og deg! Hilsen til en generasjon av kvikkølv!** ziuudra forlag 1997, 158 sider